

Makale Gönderilme Tarihi / Article Submission Date: 26-02-2020

Makale Kabul Tarihi / Article Acceptance Date: 27-02-2020

Araştırma Makalesi / Research Article

INTERNATIONAL JOURNAL OF VOLGA - URAL AND TURKESTAN STUDIES (IJVUTS), VOLUME 2, ISSUE 3, P. 119 – 149.

ULUSLARARASI İDİL - URAL VE TÜRKİSTAN ARAŞTIRMALARI DERGİSİ (IJVUTS), CİLT 2, SAYI 3, S. 119 – 149.

Kazakistan - Tataristan İlişkilerine Analitik Bir Bakış

Hayrettin SAĞDIÇ*

Özet

1991’de bağımsızlığını ilan eden Kazakistan, ilk dönemlerde “toprak bütünlüğünü güvence altına alma ve ekonomik kalkınma” hedeflerine odaklanarak çok yönlü bir dış politika stratejisi izlemiştir. Ekonomisi gelişen Kazakistan, 2000’li yılların ortalarından itibaren bölgesel güç olma yolunda ilerlemeye başlamış; Avrasya Ekonomik Birliği, Orta Asya Birliği, Türk Konseyi gibi birçok uluslararası inisiyatife öncülük etmiştir. Kazakistan’ın ilgi alanı Orta Asya coğrafyasıyla sınırlı değildir. Kazaklar; ortak dil, din, tarih, kültür bağlarına sahip oldukları İdil-Ural Türklüğüyle de yakın ilişkiler geliştirmeye çalışmaktadır. Kazakistan’da yaşayan 200 binin üzerindeki Tatar nüfusu, bu ilişkilerde bir köprü görevi görmektedir. Kazakistan’ın Tatar nüfusuna yönelik bu ilgisi, Tataristan’la kurduğu yakın ilişkilerin sonucudur. Kazak Hanlığını Altın Ordu Devleti’nin devamı, kendilerini de Altınordu’nun doğal mirasçısı kabul eden Kazaklar, ortak kökenleri dolayısıyla İdil-Ural Türklüğüne karşı sempati beslemektedir. Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasımjomart Tokayev, Altın Ordu Devleti’ni Kazakların kültürel kodlarının önemli bir parçası olarak nitelendirmiştir. 2020-2022 yılları Kazakistan’da “Altın Ordu’nun Kuruluşunun 750. Yılı” olarak resmî etkinliklerle kutlanacaktır. Ekonomik-ticari boyutu bir kenara bırakılacak olursa bu bağlar, son yıllarda canlanan Kazakistan-Tataristan ilişkilerini izaha yeter. Ancak kanaatimizce bu yakın ilişkilerin bir nedeni de ülkenin özellikle kuzey bölgelerinde Kazak nüfusunun düşük olmasının oluşturduğu demografik risklere karşı Tatarların bir dayanak noktası olarak görülmesidir. Kazakistan büyüyüp güçlendikçe İdil-Ural Türklüğü ile ilişkilerini geliştirmeye devam edecektir.

Anahtar Kelimeler: Kazakistan, Tataristan, Altın Ordu mirası, demografik strateji.

An Analytical View of Kazakhstan - Tatarstan Relations

Abstract

Declaring its independence in 1991, Kazakhstan initially pursued a multi-faceted foreign policy strategy, focusing on the objectives of "securing territorial integrity and economic development". Kazakhstan, whose economy has improved, has started to progress towards becoming a regional power since the mid-2000s; leading many international initiatives such as the Eurasian Economic Union, Central Asian Union, and the Turkish Council. Kazakhstan's area of interest is not limited to the Central Asian geography. Cossacks; also try to develop close relations with Idil-Ural Turkishness, where they have common language, religion, history and cultural ties. The Tatar population of over 200 thousand living in Kazakhstan acts as a bridge in these relations. This interest of Kazakhstan for Tatar population is the result of close relations with Tatarstan. Considering the Kazakh Khanate as the continuation of the Golden Horde and the heirs of the Golden Horde, Kazakh people

* Doktora Öğrencisi, Tez Aşaması; İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Eski Türk Dili Bilim Dalı / Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim-İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Mezunu, E- posta: hayrettinsagdic@gmail.com

have sympathy for Idil-Ural Turkishness because of their common origins. Kazakhstan's President Kasımjomart Tokayev described the Golden Horde as an important part of the Kazakh cultural codes. 2020-2022 will be celebrated in Kazakhstan as the "750th Anniversary of the Foundation of the Golden Horde" with official events. Leaving aside the economic-commercial dimension, these ties are sufficient to explain the Kazakhstan-Tatarstan relations that have been revived in recent years. However, one reason for these close relations is believed that Tatars are considered as a basis for demographic risks caused by low Kazakh population, especially in the northern regions of the country. As Kazakhstan grows and gets stronger, it will continue to improve its relations with Idil-Ural Turkishness.

Keywords: Kazakhstan, Tatarstan, The Golden Horde legacy, demographic strategy.

I. Giriş

Kazakistan 16 Aralık 1991 tarihinden itibaren tam bağımsız, egemen ve üniter bir devlet olarak dünya sahnesinde yer almaktadır. Tataristan ise Rusya Federasyonuna bağlı özerk bir cumhuriyet statüsünde olup 1990 yılında kabul edilen üç önemli belge temelinde bugüne dek varlığını sürdürmüştür: Devlet Egemenliği Bildirgesi, Anayasa, Rusya Federasyonu ile Dayanak ve Karşılıklı Yetki Devri Konularının Belirlenmesi Anlaşması.¹ Tataristan Özerk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu ile ilki 15 Şubat 1994, ikincisi 26 Haziran 2007 tarihinde bazı yetkilerin Tataristan Özerk Yönetimi'ne devri konusunda sözleşme imzalamıştır. İkinci sözleşmenin geçerlilik tarihi 2017 Temmuz'undan itibaren sona ermesine rağmen yeni bir sözleşme imzalanmamıştır. Tataristan tarafının yeni sözleşme imzalanması yönündeki talep ve çabaları sonuçsuz kalmıştır. Tataristan Cumhuriyeti'nin dış politika sınırlarını ve çerçevesini belirleyen bu sözleşmenin uzatılmaması Tataristan dış politikasının niteliği ve serbestliği hususunu muallakta bırakmıştır. Bununla birlikte Tataristan, 2007 tarihli sözleşme herhangi bir federal kanunla feshedilmediğinden dış politikasını bu sözleşmenin tanıdığı haklar ve serbestlik doğrultusunda yürütmeye devam etmektedir.

1991 yılında Sovyetler Birliği'nden bağımsızlığını ilan eden Kazakistan her ne kadar tam bağımsız bir ülke olsa da Çin ve Rusya gibi iki büyük bölgesel ve küresel güç arasındaki coğrafi konumu nedeniyle varlığını jeopolitik gerçeklerin baskısı altında sürdürmektedir. Coğrafi sınırların önemini kaybettiği, millî kültürlerin yok edilmeye ve ulus devletlerin çökertilmeye çalışıldığı küresel konjonktürde elbette hiçbir devletin tam anlamıyla bağımsız olduğu söylenemez. Halklar ve insan grupları, internet ve sosyal medya platformları üzerinden birbirine eklemlenmiş durumdadır. Fakat Kazak devletinin karşı karşıya olduğu güçlük, bu küresel olgunun ötesindedir. Bu nedenle Kazakistan, bağımsızlık yıllarının ilk döneminde "toprak bütünlüğü ile sınırlarını güvence altına alma ve ekonomik kalkınma" hedeflerine odaklanarak çok yönlü bir dış politika stratejisi izlemiştir. (Tokayev, 2001, s. 18, 20)

¹ <http://tatarstan.ru/about/state.htm>

Kazakistan, 2.724.900 kilometrekarelik yüzölçümüne karşın 18 milyon 632 bin 200² kişiden ibaret düşük nüfusuyla; varlığını ve toprak bütünlüğünü ancak Elbaşı Nursultan Nazarbayev gibi bir jeopolitik, jeostrateji, jeoekonomi reelpolitik ve ekonomipolitik dehasının liderliği sayesinde koruyup perçinleyebilirdi. Nazarbayev ve kuşağı, bağımsız Kazakistan'ın önündeki bu kritik eşiği başarıyla geçmiştir. Bu sebeple Kazakistan'da geçtiğimiz yıl (2019) gerçekleştirilen başkanlık seçimini ele alan çalışmamızda Nazarbayev'i "Orta Asya'nın Bismarck'ı" diye nitelendirmiştik. (Sağdıç, 2019, s.178) Kazakistan, izlediği çok yönlü dış politika stratejileri ile uluslararası arenada kendisine saygın bir yer edinmiştir. Başarmış olduğu kalkınma modeli bütün dünyada "Kazakistan yahut Nazarbayev Modeli" olarak adlandırılmaktadır.

1. Kazakistan'ın Dış Politika Anlayışına ve Yönelimlerine Genel Bakış

Kazakistan, ekonomik ve politik reformları gerçekleştirmek suretiyle yeni dünya düzenine uyum sağlamakta, bu yolla kendi bağımsızlığını ve güvenliğini teminat altına alma stratejisini izlemektedir. Kazak dış politika yapıcılarının 21. yüzyılın zorluklarına göğüs görebilen, Kazakistan'ın uzun vadeli çıkarlarını sağlama amacına dönük aktif, çok yönlü ve dengeli bir dış politika konseptini benimsemiştir. Kazakistan'ın dış politika öncelikleri; Rusya, Çin, ABD ve AB ile iş birliği alanlarının geliştirilmesidir. Asya ve Orta Doğu'nun önde gelen ülkeleriyle iş birliğine de büyük önem verilmektedir.³ Kazakistan, Avrasya Ekonomik Birliği, Bağımsız Devletler Topluluğu, Orta Asya Birliği gibi Avrasya bölgesindeki entegrasyon süreçlerinde öncü bir rol oynamaya devam etmektedir. Şangay İşbirliği Örgütü'nün kurucu üyesi olmakla birlikte NATO'nun Barış İçin Ortaklık Programı'na katılmıştır, AGİT üyesidir.

Kazakistan Dış Politikasının Temel Meseleleri

1. Yeni Tehlikelerle Mücadele: Bölgesel ve küresel terörizmle mücadele
2. Evrensel ve Geleneksel Dinler Kongresi: Değişik etnik kökenlere, din ve inanç sistemlerine mensup insanların barış ve uzlaşma içinde bir arada yaşaması
3. Hazar Denizi'nin Hukuki Statüsü
4. Ülke Sınırlarının Tespiti ve Güvenliği: Çin, Özbekistan, Kırgızistan, Rusya, Türkmenistan ile sınırların tespiti ve güvenliğine dair sorunlar

² <http://stat.gov.kz> (Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi 1 Ocak 2020 verisi).

³ https://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/kazakstan-respublikasynyn-prezidenti-nenazarbaevtyn-kazakistan-halkyna-zholdauy-2005-zhylgy-16-akpan; 5. 1. Madde.

5. Sınır Aşan Sular Meselesi: Orta Asya ülkeleri, Çin ve Rusya ile sınır aşan sular alanındaki iş birliklerine dair meseleler⁴

Kazakistan; Türk Konseyi, TÜRKSOY, merkezi Nur-Sultan'da bulunan Uluslararası Türk Akademisi, Orta Asya Birliği teşkilatlarının önde gelen üyesidir. Hatta bazıları Nazarbayev'in öncülüğü ile hayata geçmiştir. Nazarbayev ve Tokayev'in, geleneksel halka sesleniş konuşmalarında açıkça belirttikleri üzere Kazakistan kendisini Orta Asya'nın lider ülkesi olarak görmektedir. Buna binaen Kazakistan güçlendikçe yakın komşuları Özbekistan ve Kırgızistan'dan başlayarak Tacikistan ve Türkmenistan gibi ülkelerle daha yakın ilişkiler kuracak, İdil-Ural Türklüğü yakınlaşacak, Orta Asya Birliği ve Türk Konseyi gibi platformlarda daha ileri düzeyli inisiyatifler alacaktır. Kazakistan'ın bu yönde atacağı adımlar Türk dünyasının bütünleşmesi bakımından son derece önemlidir.

2. Tataristan Dış Politikasının Yapısı, Sınırları ve Yönelimleri

Tataristan Özerk Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu ile 15 Şubat 1994 tarihinde bazı yetkilerin Tataristan Özerk Yönetimi'ne devri konusunda bir sözleşme imzalamıştır.⁵ Bu sözleşme 2007 yılında yenilenmiş ve Putin ile Tataristan'ın o tarihteki başkanı Mintimer Şaymiyev tarafından 199-F3 numara ile imzalanarak 26 Haziran 2007 tarihinde ilan edilerek 10 yıl için yürürlüğe girmiştir. 2007 tarihli Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasında açıkça belirtildiği üzere Sözleşme'nin geçerlilik süresi 10 yıldır. 5. maddenin 2. fıkrasında ise "İşbu Sözleşme'nin uzatılması ve erken feshine ilişkin usul ve esaslar federal bir kanunla belirlenir."⁶ denmesine karşın bugüne kadar Sözleşme'nin uzatılması yahut feshine dair herhangi bir federal kanun kabul edilmemiştir. 2007 Haziran'ında Tatar tarafı adına Sözleşme'yi imzalamış olan birinci cumhurbaşkanı (hâlen Tataristan Cumhuriyeti Devlet Danışmanı) Mintimer Şaymiyev'in yeni sözleşme imzalanmasına yönelik çağrılarını⁷ Rusya Federasyonu tarafından karşılıksız bırakılmıştır. 2017 tarihinde sıcaklığını koruyan ve ilgili çevrelerce tartışılan bu konu muallakta kalmaya devam etmektedir. Rusya Federasyonu Anayasası resmî internet sayfasında söz konusu Sözleşme'nin "geçersiz" olduğu belirtilirken⁸ Tataristan Devleti'nin resmî internet sayfasında "geçersizdir" ibaresinin bulunmaması hayli dikkat çekicidir.⁹

1994 tarihli Sözleşme'nin 2. maddesinin 11. fıkrası, 2007 tarihli Sözleşme'nin ise 3. maddesi uyarınca Tataristan Cumhuriyeti müstakil olarak uluslararası ilişkileri yürütebilme ve

⁴ <http://www.mfa.kz/kz/>

⁵ <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=EXP&n=232040#08885748456008975>

⁶ <https://constitution.garant.ru/act/federative/191677/chapter/5633a92d35b966c2ba2f1e859e7bdd69/>

⁷ <https://ria.ru/20170803/1499686281.html>

⁸ <http://constitution.garant.ru/act/federative/191677/>

⁹ <http://tatarstan.ru/documents/polnomochia.htm>

anlaşmalar yapabilme hakkını elde etmiştir. Bu sözleşmelere göre Tataristan, uluslararası açıklığa sahiptir; sermaye, emek ve hizmet gibi üretim faktörlerini yurt dışından ithal eder ve uluslararası ticarete aktif olarak katılır. Tataristan'ın yurt dışında kendi kuruluşları vardır, yabancı ülkelerle doğrudan iletişim birimleri mevcuttur ve Tataristan Cumhuriyeti; yabancı ülkelerdeki ortaklarıyla bilim, kültür, eğitim programlarında ve projelerinde aktif olarak yer alabilir.

Rusya Federasyonu 4 Ocak 1999 tarihinde “Rusya Federasyonu Bileşenlerinin Uluslararası ve Dış Ekonomik İlişkilerinin Koordinasyonu Hakkında” başlıklı bir federal yasayı yürürlüğe sokmuştur.¹⁰ Bu yasayla birlikte Dışişleri Bakanlığınca temsil edilen federal hükümet, cumhuriyetlerin, özerk bölgelerin ve eyaletlerin dış faaliyetlerini kolaylaştırmayı, Federasyon bileşenlerinin uluslararası temaslarını merkezî hükümetin dış politikasının genel istikametiyle uyumlulaştırmayı ve gerek federal gerekse bölgesel-özerk yönetimler arasındaki eşgüdüm için etkin bir yasal mekanizma oluşturmayı amaçlamaktadır. Kanun, Federasyon’un bileşenlerinin uluslararası ve dış ekonomik faaliyetlerinin uygulanmasına ilişkin organizasyon, protokol vb. hususlarını, anlaşmalar yapılırken ve temsilcilikler açarken onay prosedürlerini ortaya koymuştur. Tataristan, hükümetler arası anlaşmaların imzalanması ve yabancı temsilciliklerin açılması gibi, yabancı devletlerle ve uluslararası örgütlerle kuracağı bütün ilişkilerini bu yasaya uygun olarak icra etmektedir. Atılan tüm adımlar Rusya Federasyonu'nun bütüncül dış politikası çerçevesinde, Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı başta olmak üzere federal yönetim organlarıyla koordine hâlinde yürütülmektedir. Kısacası Tataristan Cumhuriyeti, Sözleşme'nin hükümlerine özenle uymaktadır. Bu suretle federal düzenin istikrarına önemli katkıda bulunarak Rusya'nın uluslararası arenadaki egemenlik algısını pekiştirmektedir.

Tataristan'ın uluslararası faaliyetlerinin temel öncelikleri şunlardır:

- Federalizm ilkelerinin daha da geliştirilmesi
- Yakın ve uzak ülkelerle ticari-ekonomik, bilimsel, teknik, kültürel ve insani iş birliklerinin genişletilmesi
- Yabancı yatırım çekmek, esnek strateji ve ihracat rekabetçiliğini desteklemek için etkili bir yapının oluşturulması
- Cumhuriyet dışında yaşayan Tatar diasporası ile ilişkilerin geliştirilmesi
- Tataristan'ın uluslararası ekonomiye entegrasyonu

¹⁰ http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_21476/

- Tataristan'ın her bakımdan gelişimini sağlamak ve egemenliğini güçlendirmek için elverişli dış koşulları oluşturmak¹¹

Tataristan Cumhuriyeti'nin yabancı ülkeler ve uluslararası örgütlerle ilişkilerini yürüten devlet birimleri mevcuttur ancak hemen belirtmek gerekir ki Tataristan özerk bir cumhuriyet olduğundan bir dışişleri bakanlığına sahip değildir. Tataristan'ın dış ilişkileri, ülke içi ve ülke dışı organlar eliyle yürütülmektedir. İç organlar: Tataristan'ın dış politikasını belirlemeden sorumlu Devlet Konseyi, uluslararası arenada Tataristan'ı temsil eden Cumhurbaşkanı, dış ekonomik faaliyetlerin yürütülmesi yetkisine sahip Bakanlar Kurulu. Dış organlar kendi içinde kalıcı ve geçici olarak ikiye ayrılır. Kalıcı birimler; çeşitli ülkelerdeki tam yetkili, daimi ve ticari-ekonomik temsilcilerdir. Geçici birimler; Tataristan Cumhuriyeti adına müzakereleri yürütmek, uluslararası toplantılara katılmak, protokol ve tören organizasyonlarını icra etmekle sorumlu temsilcilerdir.

Tataristan Cumhurbaşkanı'nın 1 Ağustos 1995 tarih, No: UP-504 sayılı¹² ve 1 Ağustos 1997 tarih, No: UP-399 sayılı kararnamele¹³ uyarınca Tataristan Cumhurbaşkanı'na bağlı bir Dış İlişkiler Departmanı kurulmuştur. Departman'ın görevi, Tataristan Cumhuriyeti devlet birimleri ile yabancı devletler ve uluslararası örgütler arasındaki ilişkileri koordine etmektir. Tataristan Cumhuriyeti'nin diğer ülkelerdeki, uluslararası örgütlerdeki ve Rusya Federasyonu'nun bileşenlerindeki tüm yetkili ve daimi temsilciliklerin koordinasyonu ve operasyonel idaresi de Departman'ın sorumlulukları arasındadır. Cumhurbaşkanlığı Dış İlişkiler Departmanı Direktörlüğünü hâlihazırda Habibullin Eduard İltezayroviç yürütmektedir.¹⁴

Bugün Tataristan'ın 14 ülkede dış temsilciliği bulunmaktadır. Bunlardan Kazakistan, Türkiye ve Fransa'dakiler tam yetkili temsilcilik; ABD, İsviçre, Çek Cumhuriyeti, Finlandiya, Küba, Ukrayna, Dubai ve Beyaz Rusya'dakiler ticari-ekonomik temsilcilik; Türkmenistan'daki, Rusya Federasyonu Ticari Temsilciliği bünyesindeki tam yetkili temsilcilik; Azerbaycan'daki daimi temsilcilik, Özbekistan'daki ise salt temsilcilik statüsündedir.¹⁵ Bu listeye Moskova'daki ve Rusya Federasyonu'na bağlı özerk cumhuriyetler ile bölgeler ve eyaletlerdeki 8 temsilcilik dâhil edilmemiştir. Söz konusu temsilcilikler, Tataristan'ın dış ilişkilerinin geliştirilmesinde ciddi katkılar sağlamaktadır.

Tataristan topraklarında hizmet veren diplomatik misyonlar ve konsolosluklar da uluslararası ilişkilerin gelişiminde önemli rol oynamaktadır: Türkiye Cumhuriyeti, İran İslam Cumhuriyeti,

¹¹ http://1997-2011.tatarstan.ru/index.html@node_id=394.html

¹² http://president.tatarstan.ru/legis/?law_id=41029

¹³ http://president.tatarstan.ru/legis/?law_id=41085

¹⁴ http://president.tatarstan.ru/rus/apparat/structure?department_id=49103

¹⁵ <http://tatmsk.tatarstan.ru/rus/predstavitelstva-rt.htm>

Kazakistan Cumhuriyeti, Özbekistan Cumhuriyeti, Macaristan, Çin Halk Cumhuriyeti Başkonsoloslukları ve Belarus Cumhuriyeti'nin Rusya Federasyonu Büyükelçiliği'ne bağlı şubesi Kazan'daki yabancı ülke misyonlarıdır. Bunların yanı sıra Fransa, İspanya, Belarus, Makedonya ve Namibya devletleri de fahri konsoloslar aracılığıyla Kazan'da temsil edilmektedir.¹⁶ Rusya Federasyonu Hükümeti, 21 Şubat 2020 tarihinde Türkmenistan'ın Kazan'da başkonsolosluk açmasına imkân tanıyan bir kararname yayımlamıştır.¹⁷

Tataristan; BM, UNESCO, UNIDO (Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü), ILO (Uluslararası Çalışma Örgütü), Avrupa Konseyi, Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Kongresi, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Avrupa Toplulukları ve Bölgeleri Konseyi gibi bir dizi uluslararası ve bölgesel kuruluşla da temaslarını sürdürmektedir.

Tataristan ekonomisi küresel ekonomik ilişkiler sistemine tam olarak entegre olmuş vaziyettedir. Ülkenin sanayi ürünlerinin neredeyse yarısı ihraç edilmekte, her yıl yüksek tutarda yabancı yatırım ülke ekonomisine kazandırılmaktadır. Bu yatırımların özellikle “Alabuga” ve “İnnapolis” adlı özel ekonomik bölgelerde yoğunlaştığı dikkat çekiyor.

Tataristan, ulaşım altyapısını geliştirme amacıyla büyük ölçekli uluslararası projelere paydaş olarak katılmaktadır. Avrupa ile Batı Çin'i Kazakistan üzerinden birbirine bağlayacak karayolu, Sviyajsk (Zöye) adacığındaki bölgeler arası çok amaçlı lojistik merkezi, Kazan-Moskova arasında hizmet verecek hızlı tren hattı bunlardan bazılarıdır.

Tataristan, Avrasya entegrasyon süreçlerine aktif olarak katılmakta; Bağımsız Devletler Topluluğu, BRICS ve Şangay İşbirliği Örgütü ülkeleri ile stratejik ortaklıklarda birlikte çalışmaktadır.¹⁸

Kazan son yıllarda birçok uluslararası toplantıya ve organizasyona ev sahipliği yapmıştır. Bunlardan biri de KazanSummit'tir. İlki 25-26 Haziran 2009 tarihlerinde Kazan'da düzenlenen “Rusya-İslam Dünyası: KazanSummit” Uluslararası Ekonomi Zirvesi'nin 12.si, 18-20 Haziran 2020 tarihleri arasında Uluslararası Fuar ve Sergi Merkezi “Kazan Ekspo” kompleksinde gerçekleştirilecektir.¹⁹

Tataristan'ın İslam İş Birliği Örgütü ile bağları gittikçe güçlenmektedir. Rusya Federasyonu'nun İslam İşbirliği Örgütü'ne gözlemci statüsünde katılmasını müteakip 2006'da eski Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanı Yevgeni Primakov ile eski Tataristan Cumhurbaşkanı

¹⁶ <https://kazan.mid.ru/consul>

¹⁷ https://kazan.mid.ru/home/-/asset_publisher/TVKtORztxkX/content/o-general-nom-konsul-stve-turkmenistana-v-g-kazani?redirect=%2Fhome&inheritRedirect=true

¹⁸ <http://tatarstan.ru/about/vs.htm>

¹⁹ <https://kazansummit.ru/>

Mintimer Şaymiyev öncülüğünde kurulan “Rusya-İslam Dünyası Stratejik Vizyon Grubu”, 2009 Arap Baharı olayları dolayısıyla ara vermek zorunda kaldığı çalışmalarına, 2015 yılında yeniden başlamıştır. Tataristan Cumhurbaşkanı Minnihanov, Putin adına bu çalışmalara hâlihazırda başkanlık yapmaktadır.²⁰

Son yıllarda, Kazan’ın tarihî merkezinin yeniden inşası maksadıyla kadim Bulgar şehri ile Sviyajsk ada kentinin canlandırılması yolunda büyük ölçekli çalışmalar yapılmıştır. 2000 yılında Kazan Kremlinini, 2014 Haziran’ında Bulgar Tarihî-Arkeolojik Kompleksi, 2017 Temmuz’unda ise Sviyajsk Ada Şehri-Meryem’in Ölümü Varsayım Katedrali ile Manastırı UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne dâhil edilmiştir.²¹

Tataristan, Rusya Dışişleri Bakanlığı ile yakın bir koordinasyon içinde yurt dışındaki vatandaşlarıyla iletişim kurmaktadır. Rusya Federasyonu'nun yurtdışındaki vatandaşlarıyla ve Tatar topluluklarıyla münasebet, Tatar dış politikasının en önemli yönelimlerden biridir. Yurt dışındaki Tatarlara yönelik millî nitelikli büyük ölçekli projeler gerçekleştirilmekte; iş çevreleri, gençler, bilim adamları vb. çeşitli yurttaş gruplarıyla etkinlikler organize edilmektedir. 2017’de Tataristan Cumhuriyeti'nin desteğiyle dünyanın 32 ülkesinde 80 Saban Toyu gerçekleştirilmiştir.²²

Tataristan Cumhuriyeti’nin dış ilişkilerinin daha da geliştirilmesi hususu, Tataristan Sosyo-Ekonomik Kalkınma Stratejisi-2030’da yer almıştır.²³

II- KAZAKİSTAN-TATARİSTAN İLİŞKİLERİ

1. Kazakistan-Tataristan İlişkilerinin Tarihi ve Önemli Ziyaretlerin Kronolojisi

8 Ağustos 1995 tarihinde Nursultan Nazarbayev, Tataristan Cumhurbaşkanı Mintimer Şaymiyev’i kabul etti.²⁴ Kazakistan ile Tataristan Cumhuriyetleri arasındaki ilişkiler, 1996 yılında iki hükümetin karşılıklı imzaladığı ve ticaret, ekonomi, kültür, eğitim ve turizm alanlarında iş birliğini hedefleyen anlaşmayla başlamıştır. Aynı yılın 3 Nisan’ında Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Tataristan’ın ilk cumhurbaşkanı Mintimer Şaymiyev’in ikinci kez cumhurbaşkanı seçilmesi dolayısıyla yapılacak yemin törenine katılmak üzere Kazan’a gitti. (Alipbayev ve Böjeyeva, 2016, s. 27) 25-26 Ağustos 1997’de Şaymiyev, dönemin başkenti Almatı’ya iadeiziyarete bulundu. Bu buluşmada Kazakistan’da Tataristan’ın daimi bir temsilciliğinin açılması yönünde anlaşma imzalandı. (Alipbayev ve Böjeyeva, 2016,

²⁰ <https://russia-is|world.ru/temy/o-gruppe/>

²¹ <http://whc.unesco.org/en/statesparties/ru>

²² <http://tatarstan.ru/about/vs.htm>

²³ http://tatarstan2030.ru/UserFiles/Files/Strategy_RT-2.pdf, s.7.

²⁴ <http://www.mfa.kz/kz/content-view/khronika-nezavisimogo-kazakhstan-1995-god>

s. 32) 2003 yılı Rusya'da "Kazakistan Yılı" ilan edildi. Nazarbayev, Ocak 2003'te Kazan'ı ziyaret etti ve "Lev Gumilyov'un Bilimsel Mirasında Avrasyacılık İdeali" adlı uluslararası bilimsel konferansa katıldı. Ardından Tataristan Cumhurbaşkanı Mintimer Şaymiyev ile Nursultan Nazarbayev, "Garbunov" Kazan Uçak Üretim Birliğinde incelemelerde bulundu. İki lider, Tataristan'ın en büyük sanayi işletmelerinin ürünlerinin ve havacılık ekipmanlarının sergilendiği fuarı gezdikten sonra kendileri için düzenlenen gösteri uçuşlarını izledi. Nazarbayev, 29 Haziran-1 Temmuz 2004 tarihleri arasında Tataristan Cumhuriyeti'ne bir ziyaret gerçekleştirdi.²⁵ 27-28 Ekim 2004 tarihlerinde Tataristan Cumhurbaşkanı Kazakistan'ı ziyaret etti.²⁶ 2004 yılı Kazakistan'da "Rusya Federasyonu Yılı" ilan edildi. Bu çerçevedeki etkinliklere Rusya Federasyonu'nun bir bileşeni olarak Tataristan da üst düzey katılım gösterdi. 27 Ağustos 2005'te Nursultan Nazarbayev, BDT Devlet Başkanları Zirvesi'ne katıldıktan sonra Kazan'ı ziyaret etti ve "Kazan'ın 1000. Yılı" kutlamalarında bulundu.²⁷ 27 Ekim 2005'te Kazan'ı ziyaret eden Nazarbayev, Tatar mevkidaşı Şaymiyev'e Kazakistan Cumhuriyeti Kurucu Cumhurbaşkanı adına verilen "Barış ve Uzlaş" ödülünü takdim etti.²⁸ 7 Temmuz 2010'da Nazarbayev'in 70. doğum günü münasebetiyle eski ve yeni Tataristan Cumhurbaşkanı Şaymiyev ile Rustam Minnihanov, Elbaşı'na birer kutlama mektubu gönderdi.²⁹ 25 Ağustos 2010'da Nazarbayev, Tataristan Cumhurbaşkanı Minnihanov'u Akorda'da kabul etti. Nazarbayev, Minnihanov'u Tataristan Cumhurbaşkanı seçilmesi dolayısıyla kutladı. Görüşmede kültürel, ekonomik ve ticari alanlardaki iş birliği konuları gündeme geldi. Minnihanov, Nazarbayev'in liderliğinin kendileri için bir örnek teşkil ettiğini dile getirdi.³⁰

23 Kasım 2012: Vali Saparbek Berdibayev başkanlığındaki Doğu Kazakistan Eyaleti Heyeti bir çalışma seyahati için Kazan'a gitti. Yüksek Teknoloji ve Enformasyon-Bilişim Parkı'nı ziyaret ederek temaslarına başlayan Kazak heyeti daha sonra Tataristan ve Doğu Kazakistan iş dünyası temsilcileri için düzenlenen iş forumuna katıldı. Ardından Minnihanov, heyeti kendi ofisinde kabul etti. Kazan Kremlin'i'nde süren görüşmelerde heyetin ziyaretinden duyduğu memnuniyeti ifade ederek yakın zamanda Kazakistanlı meslektaşlarıyla Pavlodar'da, Putin ile Nazarbayev'in de katıldığı bir etkinlikte bir araya geldiğini hatırlattı. Tataristan'ın, Kazakistanlı işadamları için Rusya pazarına girmede bir sıçrama tahtası olabileceğini belirten Minnihanov;

²⁵ <http://www.mfa.kz/kz/content-view/khronika-vezavisimogo-kazakhstana-2004-god>

²⁶ <http://www.mfa.kz/kz/content-view/khronika-vezavisimogo-kazakhstana-2004-god>

²⁷ <https://tnv.ru/articles/nazarbayev-and-tatarstan-chronicle-of-visits-facts-and-figures-cooperation/>

²⁸ <http://www.akorda.kz/kz/events/memleket-basshysy-nursultan-nazarbaev-tatarstan-respublikasynyn-prezidenti-mintimer-shaimievke-kazakistan-respublikasy-tungysh-prezidentinin-?q=tatarstan>

²⁹ <http://www.akorda.kz/kz/events/memleket-basshysynyn-atyna-elorda-kunine-zhene-kazakistan-respublikasynyn-prezidenti-nursultan-ebishuly-nazarbaevty-n-mereitoiyna-bailanysty-kazakistan-azamattary-men-uiymdardan-koptegen-kuttyktau-zhedelhatter-men-hattar-kelip-tusude?q=tatarstan>

³⁰ <http://www.akorda.kz/kz/events/bugin-akordada-prezident-nursultan-nazarbaev-tatarstan-respublikasynyn-prezidenti-rustam-minnihanovpen-kezdesti?q=tatarstan>

iki ülkenin dinler ve uluslararası uzlaşma ortamını korumak ve geleneksel İslam anlayışının savunusunu yapmak için güçlerini birleştirmesi, ortak bir politika üretmesi gerektiğinden söz etti. İki ülke liderlerinin akılcı politikaları sayesinde Kazakistan-Rusya ve Kazakistan-Tataristan ilişkilerinin hızla geliştiğini ifade eden Minnihanov, bölgesinde ve tüm Kazakistan sathında yaşayan Tatarlara karşı iyi tutumundan ötürü Vali Saparbayev'e teşekkür etti. Saparbayev ise sıcak karşılama için teşekkür ederek başladığı konuşmasında iki ülkenin birbirinin deneyimlerinden öğrenecek çok şeyinin olduğunu, kendilerinin özellikle Tataristan'ın uluslararası standartlara erişmiş enformasyon-bilişim teknolojileri ile ilgilendiklerini ifade etti. Toplantının sonunda Minnihanov ve Berdibayev basın mensuplarının sorularını cevapladı.³¹

17 Mayıs 2013: Vali Ahmetjan Esimov başkanlığındaki Almatı Valiliği Heyeti'nin ziyaretinden kısa bir zaman sonra yeni bir Kazak heyeti Tataristan'a gitti. Tataristan Yatırım Geliştirme Ajansı yöneticileri, Kazak heyetine "SMART City Kazan" hakkında bilgi verdi.³²

12-13 Eylül 2013: Başkanlığını Vali Saparbek Tuyakbay'ın yaptığı Güney Kazakistan Eyaleti yetkililerinden oluşan Kazak heyeti Kazan'a gitti. İlk gün Tataristan'ın o günkü başbakanı İldar Halikov ile görüşen heyet, ertesi gün ulaştırma ve lojistik altyapıları alanlarındaki iş birliği imkânlarını ele almak gündemiyle Tataristan Yatırım Geliştirme Ajansı ve Tataristan Kalkınma Şirketi yöneticileri ile bir araya geldi. Yatırım ve iş birliği potansiyelinin değerlendirildiği toplantıda Kazak tarafına "SMART City Kazan" hakkında sunum yapıldı.³³

29 Kasım 2013: Vali KırımbeK Köşerbayev başkanlığındaki Kızılorda Eyaleti Heyeti, Tataristan ziyaretine TANEKO ve TAİF fabrikalarının bulunduğu Zakamskoy bölgesinden başladı. Heyet burada "Nijnkamskşina" Açık Anonim Şirketinin fuar ürünleriyle tanışıp "Alabuga" Özel Ekonomik Bölgesi ile "ElAZ" (Proizvodstvennoe Obedinenie Elabujiskiy Avtomobilny Zavod) Elabujisk Otomobil Fabrikasını gezdiler. Ziyaretin bir sonraki durağı Kazan Havaalanı idi. Heyet burada, 17 Kasım tarihli uçak kazasında hayatını kaybedenlerin anısına çiçek bıraktı. Daha sonra Tataristan Başbakan Yardımcısı Yuri Kamaltinov'un rehberliğinde uluslararası yatırım ve teknokenti "SMART City Kazan"ın tanıtıldığı Kazan Enformasyon-Bilişim Parkı ziyaret edildi. Gezinin sonraki durakları ise "Himrad" teknokenti ve Kazan Federal Üniversitesi idi. Heyet, katıldığı "Avrasya Ekonomik Entegrasyonu: Kazanımlar ve Sorunlar" forumunun ardından akşamleyin Cumhurbaşkanı Minnihanov ile görüşecekleri Kazan Kremlinine geçtiler.³⁴

³¹ <http://prav.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/166923.htm>

³² <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/200709.htm>

³³ <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/225865.htm>

³⁴ <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/246621.htm>

İki ülke arasındaki ilişkilerin özellikle 2014 yılından sonra büyük bir ivme kazandığını görüyoruz.

18 Nisan 2014: Kazakistan'ın Rusya Federasyonu'ndaki büyükelçisi Marat Tajin ile yaptığı görüşmede Tataristan Cumhurbaşkanı Rustam Minnihanov'a; toplumdaki uzlaşma ortamını korumak, halklar arasındaki barışı ve iş birliğini güçlendirmek hususunda sarf ettiği çabalar ve sergilediği liderlik dolayısıyla "Kazakistan Cumhuriyeti Devleti'nin 2. Dereceli "Dostık" Madalyası takdim edildi.³⁵ Tataristan Cumhurbaşkanı Rustam Minnihanov, 2014 yılı içerisinde birkaç kez Kazakistan'ı ziyaret etti.

19-20 Eylül 2014: Kazakistan'daki "Tataristan Günleri Festivali"ne binaen Astana'ya (Nur-Sultan) Tataristan heyeti bir ziyaret gerçekleştirdi. Minnihanov'un Astana Havaalanı'nda Vali Tasmağambetov ve çok sayıda üst düzey bürokrat tarafından karşılanmış olması, Kazakistan tarafının ziyarete verdiği önemi göstermekteydi.³⁶ Bir hafta sonrasında 30 Eylül'de Atırau'da Rusya Federasyonu ile Kazakistan arasındaki 11. Bölgelerarası İşbirliği Forumu düzenlendi. Forum'a iki ülkenin liderleri Putin ile Nazarbayev de katıldı. Kazakistan'a giden Rusya Federasyonu delegasyonları içinde Tataristan'dan temsilcilerin de bulunması teamül hâline gelmiştir. Hidrokarbon sektöründeki inovasyon imkânları temalı bu forumda Tataristan Cumhuriyeti ile Kazakistan'ın Kızılorda ve Atırau eyaletleri arasında birer anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmanın seremonisi Putin ile Nazarbayev'in huzurunda yapılmıştı.³⁷

29 Aralık 2014: Cumhurbaşkanı Minnihanov önce dönemin Kazakistan Savunma Bakanı İmanğali Tasmağambetov³⁸ ardından dönemin başbakanı Karim Masimov ile Astana'da bir araya geldi.³⁹

5-6 Şubat 2015: Başbakan Masimov ile Savunma Bakanı Tasmağambetov Tataristan'a ziyarette bulundu. Kazan'da enformasyon parkını ve helikopter fabrikasını gezen Masimov, muhataplarıyla Tatarca konuşmayı tercih etmiştir.⁴⁰

26 Haziran 2015: Kazan Belediyesi, üzerinde Halkların Dostluk Evi'nin bulunduğu Esperanto Caddesi'nin adını, Nazarbayev'in 75. yaşını onuruna ve dostane ilişkilerin sembolü olarak Nazarbayev Caddesi olarak değiştirdi.⁴¹

³⁵ <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/291685.htm>

³⁶ <http://prav.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/339591.htm>

³⁷ <http://kremlin.ru/events/president/news/46700>

³⁸ <http://prav.tatarstan.ru/rus/prensa/photo.htm/photoreport/638992.htm>

³⁹ <http://president.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/375056.htm>

⁴⁰ <http://president.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/387742.htm>

⁴¹ <https://prokazan.ru/news/view/102580>

4-5 Ekim 2016: Astana’da Rusya Federasyonu-Kazakistan Bölgelerarası İşbirliği Forumu’nun 13.sü gerçekleştirildi. Forumun açılışı iki ülkenin liderleri tarafından yapıldı.⁴² Lojistik, turizm, petrol dışındaki sektörlerde yapılabilecek iş birliklerinin ele alındığı Forum’da Tataristan heyetine Cumhurbaşkanı Minnihanov başkanlık etti. Ziyaret kapsamında Tataristan heyeti, Kazakistan’daki Tatar toplumu örgütlerinin yöneticileriyle bir araya geldi. Küçük bir sergide konuklara Kazakistan’daki Tatar nüfusuna yönelik uygulanan umut verici projelerden söz edildi. Bunlar arasında Semey şehrinde “İrtış Monnarı” adlı Uluslararası Tatar Sanatı Festivali, aylık olarak Tatar ve Rus dillerinde yayımlanacak “Jidepulat Tatarları” adlı dergi, büyük Tatar şairi Gabdulla Tukay’ın (Abdullah Tukay) hayatının Oral (Uralsk) şehrinde geçen dilimini ve eserlerini konu edinen buluşma zikredilebilir. Toplantı katılımcılarına hitap eden Cumhurbaşkanı Minnihanov, Kazakistan Tatarlarının Tatar dili ve kültürünün korunmasına ve moral değerlerinin yükselmesine çok değerli katkılarda bulduklarını dile getirdi. Ayrıca dilleri ve gelenekleri benzer, dinleri ise bir olan Kazak ve Tatar halklarının aralarındaki soydaşlık bağlarının kendilerini birleştirdiğini ifade etti. Tataristan heyeti daha sonra “EXPO-2017” fuar kompleksini ziyaret etti. Aynı gün Astana Valisi Aset İsekeşev ile bir araya gelen Minnihanov, görüşmenin ardından Tataristan Cumhuriyeti’nin Kazakistan’daki yetkili temsilciliğinin yeni binasının açılış törenine katıldı.⁴³

2016 yılında gerçekleşen heyetler arası toplantılar: Astana'daki Rusya-Kazakistan Bölgeler Arası İşbirliği 13. Forumu, Çelyabinsk'teki Rusya Federasyonu-Kazakistan İşbirliği için Hükûmetlerarası Komisyon 16. Oturumu, Geleneksel "Rusya-İslam Dünyası: KazanSummit" Uluslararası Ekonomik Zirvesi'nin 8.si.

31 Ocak 2017: Vali İlyas İspanov başkanlığındaki Aktöbe Eyaleti Delegasyonu Tataristan Cumhuriyeti Yatırım Geliştirme Ajansı’na bir ziyarette bulundu. Yapılan görüşmede Tataristan Cumhuriyeti’nin Kazakistan’daki yetkili temsilcisi Rustem Valiullov da hazır bulundu. Astana Uluslararası Finans Merkezi Direktörü Kayrat Kelimbetov, her sene olduğu gibi 2017 yılında da Kazakistan’ın KazanSummit’e katılacağını ifade etti. Taraflar petrokimya-gaz endüstrisi, metalürji, makine üretimi, tarım ve gıda endüstrisi alanlarında ve ticari-ekonomik yatırım ilişkilerinin geliştirilmesi konusundaki iş birliği olanaklarını ele aldılar, turizmin karşılıklı olarak geliştirilmesi hususunda mutabık kaldılar.⁴⁴

8-12 Haziran 2017: Tataristan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı R.N. Minnihanov başkanlığındaki Tataristan heyeti, uluslararası ihtisas fuarı EXPO-2017'ye katılmak üzere Astana'ya gitti.

⁴² <http://kremlin.ru/events/president/news/53018>

⁴³ <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/747069.htm>

⁴⁴ <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/835121.htm>

Heyette Tataristan Yatırım Geliştirme Ajansı Başkanı Taliya Minullina da yer aldı. Rustam Minnihanov, Rusya Günü'nde Rusya Özerk Bölgeleri Kültür Festivali çerçevesinde Rusya Federasyonu pavyonundaki Tataristan standının sunumunu yaptı. 9 Haziran'da Rusya Federasyonu Başkanı Vladimir Putin ve beraberindeki heyet Rusya Federasyonu pavyonu bünyesindeki Tataristan standını gezdi. Konsepti, Tataristan Yatırım Geliştirme Ajansı tarafından düzenlenen stantta Tataristan Cumhuriyeti'nin Kazan Kremlin Kompleksi, modern Kul Şerif Camisi, Bulgar şehri camisi, Kazan Nikâh Dairesinin efsanevi mimarisi gibi görkemli tarihî eserlerin interaktif görüntülerini fon olarak kullanıp öz çekim yapılabilmesi katılımcıların ilgisini cezbedi. Stantta Tatneft, TAIF, KAMAZ, Tatenergo, Ak Bars Holding vb. Tataristan'ın önde gelen firmalarının temsilcileri hazır bulunarak ziyaretçilere bilgi verdi. Tataristan heyeti ziyaret kapsamındaki ilk resmî görüşmesini Almatı Eyaleti Valisi ile yaptı. Toplantıda Kazakistan'ın sığır ve elma yetiştiriciliği işletmelerine Tatarların ortaklığı konusu gündeme geldi. Vali, Almatı'nın Yeni İpek Yolu'nun doğu kapısı olduğunu belirtti. Minnihanov ise 2016'da %13 oranında azalan Kazakistan-Tataristan ticaret hacminin artırılması gerektiğini vurgulayarak Almatı Eyalet Valisi'ni Tataristan'a davet etti. Minnihanov daha sonra iki hafta önce Kazan'ı ziyaret eden dönemin Kazakistan Cumhuriyeti Başbakanı Bakıtjan Sağıntayev ile bir araya geldi, BDT Hükümet Başkanları Konseyi ve Avrasya Hükümetler arası Konseyi toplantılarına katıldı. Minnihanov'un en önemli buluşması Nazarbayev ile oldu. İkili ilişkilerin görüşüldüğü toplantının ardından Minnihanov, Tataristan ile Kazakistan Cumhuriyetleri arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinde sergilediği liderlik dolayısıyla Nazarbayev'e Tataristan Cumhuriyeti Liyakat Madalyası'nı sundu ve Rusya Federasyonu ziyareti kapsamında Tataristan'ı da ziyaret etmesi için resmî davette bulundu. Yapılan daveti kabul eden Nazarbayev de Minnihanov'a "Kazakistan Cumhuriyeti'nin Bağımsızlığının 25. Yılı" madalyasını takdim etti. Minnihanov, ziyaretinin sonunda Kazakistan Cumhuriyeti Kurucu Başkanı adlı kütüphanede incelemelerde bulundu ve "Barıs" adlı buz hokeyi kulübü tesisini gezdi.

26-28 Haziran 2017: Tataristan Cumhuriyeti Yatırım Geliştirme Ajansı öncülüğündeki bir Tatar Delegasyonu, "Bayterek" Ulusal Yönetim Holdingi Anonim Ortaklığı ile iş birliği alanlarını görüşmek üzere Kazakistan Cumhuriyeti'ne bir çalışma ziyareti düzenledi. Delegasyon; ziyaret kapsamında Kazakistan Project Preparation Fund, Teknolojik Gelişim Ulusal Ajansı, Kazakistan Kalkınma Bankası, Kazyna Capital Management, KazakhExport İhracat Sigorta Şirketi, "DAMU" Girişimciliği Geliştirme Vakfı, "Alatau" İnovatif Teknolojiler Parkı Özel Ekonomik Bölgesi ve Almatı Valiliği yöneticileriyle "çeşitli projelerde ortaklık, dijital teknoloji tecrübelerinin karşılıklı olarak paylaşımı, özel ekonomik bölgeler arası ve

yatırım alanında iş birliği imkânlarının hayata geçirilmesi için yol haritası” gibi hususlarda görüşmeler yürütmüş, bazı anlaşmalara imza atmıştır.⁴⁵

21 Ekim 2017: Vali Yardımcısı Meyirjan Mirzaliyev başkanlığındaki Kostanay Eyaleti Heyeti, Tataristan Cumhuriyeti Yatırım Geliştirme Ajansını ziyaret etti. Ziyarete “Kazakh Invest” Kostanay Bölge Direktörü Erbol Süleymenov da katıldı. Yapılan görüşmelerde her iki taraf da tarım ve sanayi başta olmak üzere her alanda iş birliğine açık olduklarının mesajını verdiler.⁴⁶

2018 Nisan: Kazan’da Tataristan Halkları Asamblesi, Kazakistan’ın Kazan’daki Başkonsolosluğunun katkılarıyla Elbaşı Nursultan Nazarbayev’in “Bağımsızlık Dönemi” adlı kitabının tanıtımını yaptı. Kitap; Kazan’ın bilim, ticaret ve diplomasi çevrelerinde büyük ilgi uyandırdı.⁴⁷

2018 yılında Tataristan Cumhuriyeti Yatırım Geliştirme Ajansı ile “Astana” Uluslararası Finans Merkezi arasında “İslami-Yeşil Finans”ın geliştirilmesi amacıyla dönük bir iş birliği anlaşması imzalandı. Bu anlaşma doğrultusunda düzenlenen etkinliklerden biri de 5 Temmuz 2019’da Kazakistan’ın başkenti Nur-Sultan’da gerçekleştirilen “Helal Yaşam Tarzı” adlı konferanstır. Bu konferansta Tatar tarafı, İslami finans ve helal üretim-tüketim konularındaki Tataristan ve Rusya deneyimlerini paylaşmıştır.

2018: Kazan’da “KazakhExport” Sigorta Şirketinin ilk yurt dışı temsilciliği açıldı.

14-15 Haziran 2018: Nursultan Nazarbayev’in cumhurbaşkanı olarak Tataristan’a son ziyareti gerçekleşti. Nazarbayev ziyareti sırasında şunları söyledi: “13 yıldır Kazan’da bulunmamıştım. Şehir çok değişmiş. Avrupa’nın en iyi şehirlerden biri gibi görünüyor. Tataristan’ın başkentine tekrar gelmek isterim.” İki lider Kazan Helikopter Fabrikasını ziyaret ettiler. Nazarbayev bu ziyaret sırasında Tataristan’da üretilen helikopterin Kazakistan’da da üretilmesi arzusunda olduklarını beyan etti. Baykonur Uzay Üssü’nün bulunduğu bölgede büyük tesislerin bulunduğunu; orada gaz boru hatlarında kullanılacak motor üretimi fabrikası, kompresör tesisleri, uçak ve helikopter motoru fabrikası ve helikopter montajı tesisi kurulması niyetinde olduklarını, bu konularda iki ülkenin iş birliğine gitmesinin gerektiğine işaret etti.⁴⁸ Ertesi gün Nazarbayev, Kazan Federal Üniversitesini ziyaret etti ve burada kendisine fahri profesörlük diploması takdim edildi. Nazarbayev törende yaptığı konuşmada; Kazan Federal Üniversitesinin Rusya’nın en iyi üniversitelerinden biri olduğunu özellikle inovasyon alanında yüksek bir noktaya ulaştığını söyledi. Tarihî bilgilere göre 1877 yılından itibaren Kazan

⁴⁵ <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/964039.htm>

⁴⁶ <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/1039761.htm>

⁴⁷ <https://www.zakon.kz/amp/4916279-v-tatarstane-prezentovana-kniga.html>

⁴⁸ <https://tnv.ru/articles/nazarbayev-and-tatarstan-chronicle-of-visits-facts-and-figures-cooperation/>

Üniversitesinde Kazak entelektüellerinin öğrenim gördüğünü, ilim yuvasının Kazakistan ile bağının bugüne kadar devam etmesinin memnuniyet verici olduğunu, hâlihazırda 500'den fazla Kazakistanlı öğrencinin Kazan Üniversitesinde öğrenim gördüğünü vurguladı. Nazarbayev sözlerine, “Kazakistan için kardeş Tatar halkının yeri özel. Bizim tarihî köklerimiz ortak; dilimiz, gelenek göreneklerimiz, benzer. Ülkelerimiz arasındaki tarihî dostluk köprüsü, Kazakistan ile Tataristan’ın bugünkü iş birliğine sağlam bir temel teşkil ediyor.” diye devam etti. İki halkı ve kültürü birbirine yakınlaştırmada Tatar diasporasının önemli rol üstlendiğini ekledi. Tören sonrasında Nazarbayev, üniversitenin saygın misafirlere yönelik hatıra defterini imzaladı. Ardından Tataristan Cumhurbaşkanı Minnihanov ve Devlet Danışmanı Mintimer Şaymiyev ile buluştu. Yapılan görüşmede Nazarbayev, Rusya Federasyonu ile çok sıcak, güvene dayalı bir ilişkileri olduğunu, aynı şekilde Tataristan ile de yakın ilişkiler kurduklarını belirterek Tataristan’ın ekonomi, inovasyon, eğitim gibi pek çok bakımdan Rusya’nın en gelişmiş bölgelerinden biri olduğunu vurguladı. Kazakistan ve Tataristan halkları arasındaki yakınlığın tarihî köklere dayandığını; ortak kültür, gelenek göreneklerin iki halkı birbirine bağladığını vurgulayan Nazarbayev, günümüzde bu tür bağların büyük önem taşıdığına dikkat çekip bu bağları Rusya ile ilişkilerin bir parçası olarak iki halkın yararına geliştireceklerini ekledi. Tataristan Cumhurbaşkanı da iki halkın tarihî bağlarla birbirine bağlı olduğunu, Kazakistan’da büyük bir Tatar diasporasının yaşadığını kaydederek Kazakistan’ın en önemli ortakları olduğunu, ülkenin hemen her noktasında azami destek bulduklarını söyledi.⁴⁹ Görüşmenin sonunda Tataristan Devlet Başkanı Minnikhanov, Nazarbayev’e “Tataristan Cumhuriyeti Liyakat Madalyası”nı takdim etti. Nazarbayev ise Minnikhanov’a “Kazakistan Cumhuriyeti’nin Bağımsızlığının 25.Yılı” münasebetiyle ve iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesine verdiği katkılardan dolayı birinci dereceli “Dostık” madalyasını takdim etti. Aynı gün Nazarbayev, Tatar mevkidaşı ile birlikte gemi ve makine üretimi, savunma sanayi gibi muhtelif işletmelerin ürünlerinin sergilendiği sergiyi gezdi. Ziyaretinin devamında Tataristan Devlet Danışmanı Mintimer Şaymiyev’le bir araya gelen Nazarbayev’e kadim Bulgar şehrinin ve Sviyajsk ada şehrinin yeniden canlandırılması projeleri tanıtıldı.⁵⁰

4 Temmuz 2018: Kazakistan Başbakanı Bakıttan Sağıntayev, Astana’da Tataristan Cumhurbaşkanı Rustam Minnihanov’u kabul etti. Görüşmede ticari- ekonomik iş birliğinin güncel meseleleri ve karşılıklı yatırım alanlarının genişletilmesine yönelik planlar gündeme geldi. Ayrıca ulaşım alanındaki ortak projelerin realize edilmesi ve eğitim-sanayi alanlarındaki iş birliğine dönük beklentiler ifade edildi.

⁴⁹ <https://ria.ru/20180615/1522801974.html?in=t>

⁵⁰ http://www.akorda.kz/kz/events/international_community/foreign_visits/kazakistan-prezidenti-nursultan-nazarbaev-tatarstan-respublikasynyn-prezidenti-rustam-minnihanovpen-kezdesti?q= tarapcran

13 Aralık 2018: Tataristan Yatırım Geliştirme Ajansı ile “KazakhExport” İhracat Sigorta Şirketi Rusya temsilciliği arasında tarım ve sanayi alanında iş yapan Tataristan işletmelerinin yatırım projelerinin finanse edilmesine yönelik bir anlaşma imzalandı. “KazakhExport” temsilcisi Daniyar Tımbayev, Tataristan’ın güçlü ekonomisi, gelişmiş enformasyon-bilişim teknolojisi ve İslami finans deneyimi ile Kazakistan için bir cazibe merkezi olduğunu vurguladı.⁵¹

16 Aralık 2018- Vali Daniyal Ahmetov başkanlığındaki Doğu Kazakistan Eyaleti Heyeti, Tataristan’a bir çalışma ziyareti gerçekleştirdi. Heyet, Tataristan Yatırım Geliştirme Ajansı yönetimi ile bir araya geldi. Yapılan görüşmelerde her iki taraf da mevcut ticaret hacminin yetersiz olduğunu vurgulayıp daha da artırılmasının gereğine işaret etti. Vali Ahmedov, Tataristan’ın özellikle bilişim ve enformasyon alanında ulaştığı noktadan övgüyle bahsederek robotik teknoloji, tarım, sanayi, eğitim vb. alanlardaki iş birliğinin geliştirilmesine yönelik irade beyanında bulundu. Hâlihazırda Tataristan’da iş yapan Kazak şirketi sayısının 40 civarında olduğunu; Kamaz, Tatneft, KVZ, Zelenodolsk Tersanesi gibi Tataristan’ın önde gelen birçok firmasının da Kazakistan’da faaliyet gösterdiğini belirtti.⁵²

25 Nisan 2019: Kazakistan’ın Rusya Büyükelçisi İmanğali Tasmağambetov, Tataristan Cumhurbaşkanı Rustam Minnihanov ile bir araya geldi. Taraflar, Tataristan ve Kazakistan arasındaki ticari-ekonomik iş birliği alanlarını etraflıca ele alıp ortak projelerin başarıyla hayata geçirilmesine yönelik beklentilerini dile getirdiler.

10 Temmuz 2019: A. Aydarbayev başkanlığındaki KazMunayGas delegasyonu Kazan’ı ziyaret etti. Hükûmetler arası anlaşma çerçevesinde ticari-ekonomik, bilimsel, teknik ve kültürel iş birliği ilkeleri doğrultusunda Tataristan Cumhurbaşkanı Rustam Minnihanov ile “Samruk-Kazına” Başkanı A. Esimov ve KazMunayGas Başkanı A. Aydarbayev arasında bir toplantı gerçekleşti. Özellikle Tataristan ve KazMunayGas işletmeleri arasında jeolojik araştırma, petro-gaz kimya, teknoloji ve dijitalleşme alanlarında eşgüdüm olanakları ele alındı. Tatneft ile KazMunayGas arasında petrol ve gaz arama, üretim ve dijitalleşme yönünde bir Mutabakat Zaptı imzalandı.⁵³

26 Eylül 2019: Vali Orazalin Ondısın başkanlığındaki Aktöbe Eyaleti Heyeti, Tataristan Yatırım Geliştirme Ajansı ile bir görüşme gerçekleştirdi. Ajans Başkanı Taliya Minullina, iş birliği imkânlarını ortaya koyan bir sunum gerçekleştirdi. Sunumda Tataristan’ın ticari ve

⁵¹ <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/1350064.htm>

⁵² <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/1305139.htm>

⁵³ <https://neftegaz.ru/news/partnership/474472-tatneft-i-kazmunaygaz-podpisali-memorandum-o-vzaimoponimanii-po-geologorazvedke-dobyche-i-tsifroviza/>

ekonomik potansiyelinden, özel ekonomik bölgelerinden (İnnopolis, Alabuga), öncelikli sosyoekonomik kalkınma bölgelerinden, Tataristan'ın dijital çağın ihtiyaçlarına uygun gelişmiş altyapısından, 1996 yılında başlayan ikili ilişkilerin her alanda gelişmesinin gereğinden söz edilen sunumdan sonra ekonomik iş birliği ve ortak yatırım alanlarının genişletilmesine dönük anlaşmalar imzalandı.⁵⁴

26 Kasım 2019: Kazakistan Parlamentosu Senato Başkanı Dariğa Nazarbayeva, Tataristan Cumhuriyeti Devlet Konseyi Başkanı Farid Muhametşin ile Nur-Sultan'da bir araya geldi. Görüşme sırasında Kazak ve Tatar halkları arasındaki bağların gelişmesinin ortak tarihî kültürel değerlere dayandığı dile getirilip ilişkilerin bu noktaya ulaşmasında Nazarbayev ile Şaymiyev'in önemli rol oynadığı belirtildi. İki ülke arasındaki ticaret hacminin 1 milyar doların üzerine çıkarılması gerektiğinin altı çizildi.⁵⁵

27 Kasım 2019: Elbaşı Nursultan Nazarbayev, Tataristan Cumhuriyeti Devlet Konseyi Başkanı Farid Muhametşin ile Nursultan'da bir araya geldi. Görüşmede taraflar Kazakistan ile Rusya'nın ikili ilişkileri çerçevesinde Kazakistan-Tataristan iş birliğini de geliştirmenin gereğinden söz ettiler. Nazarbayev; Tataristan'ın Rusya'nın kalkınmakta olan bir bölgesi olduğunu belirterek Kazakistan ile Tataristan ilişkilerine büyük değer verdiğini ifade etti.⁵⁶ Farid Muhametşin, Kazakistan Halkı Asamblesi Başkan Yardımcısı ve Genel Sekreteri Janseyit Tümebayev tarafından Barış ve Uzlaşma Sarayı'nda kabul edildi. Yapılan görüşmede ikili görüşmelerin geliştirilmesi hususu gündeme geldi. Kazakistan ile Tataristan arasındaki iyi ilişkilerin Rusya-Kazakistan stratejik ortaklığı çerçevesinde yeni bir seviyeye çıktığı paylaşıldı. Tümebayev'in verdiği bilgiye göre Kazakistan'da diğer etnik gruplarda olduğu gibi Tatarların da millî bayramları geniş ölçekte kutlanagelmektedir. Örneğin, son iki yılda, Asamble himayesinde, Tataristan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı R.N. Minnihanov'un da katılımıyla Saban Toyu, Kostanay (2017) ve Oral (2018) şehirlerinde yüksek düzeyde kutlandı. Ayrıca, Saban Toyu münasebetiyle Kazakistan'ın tüm bölgelerinde bölgesel düzeyde tatil verildi. Ülkedeki tüm etno-kültür merkezlerinin bünyesinde Tatar dilini, kültürünü işlemek amacıyla pazar günleri eğitim veren okullar açıldı. Oral şehrinde Tataristan Cumhuriyetinin desteğiyle Tatarların kıymetli evladı Ğabdulla Tokay adlı bir merkez ile müze açıldı. Tatar dilinde "Yaşlek" adlı süreli yayının düzenli olarak yayımlanmaktadır. 2018 yılında "Novıy Vek (Yeni Çağ)" adlı uydu kanalının muhabir noktası açıldı.

⁵⁴ <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/1570453.htm>

⁵⁵ https://strategy2050.kz/news/d-nazarbaeva-tatarstan-memleketтик-ke-esini-t-ra-asymen-kezdesti-/?sphrase_id=5938520

⁵⁶ <https://elbasy.kz/kk/news/2019-11/nursultan-nazarbaev-tatarstan-respublikasy-memleketтик-kenesinin-toragasy-farid>

“2019 Gençlik Yılı” kapsamında ve Asamblenin 25. Yılı münasebetiyle Kazakistan Halkı Asamblesinin “Yenilenme-Diriliş Yolu” adlı gençlik hareketinin organizasyonuyla birçok etkinlik gerçekleştirilmekte. Bu hareketin başkan yardımcısı olan Timur Jumurbayev bir Tatar gencidir. Bizim gençlerimiz Tataristan Halkı Asamblesinin gençlik kolları ile iş birliği hâlinde ortak projeleri gerçekleştirmeye hazır. Yine iki ülkenin ruhani-manevi değerleri de ortak. Bizi Ulu Abay Kunanbay ile Ğabdulla Tokay birleştiriyor. Buna binaen “Abay’ın 175. Yılı”nı anma etkinlikleri çerçevesinde birlikte olmayı, ortak kültürel bağları geliştirmeyi öneriyorum, dedi Tümebayev.

Belirtmek gerekir ki günümüzde Kazakistan’da 201,5 bin Tatar yaşamaktadır. Karagandı- 30.1 bin, Doğu Kazakistan-16.3 bin, Kostanay- 15.9 bin, Nur-Sultan- 11.9 bin, Almatı- 24.8 bin. Ülke genelindeki tüm Tatar-Başkurt etno-kültürel birlikleri “Tatarlar ile Başkurtların Kazakistan Kongresi” adlı kamusal teşkilat çatısı altında birleştirilmiştir.

2010 yılında Kazakistan Halkı Asamblesi ile Tataristan Halkı Asamblesi arasında iş birliği anlaşmasına imza atılmıştı. Tümebayev, Tataristan Halkı Asamblesi Başkanı Farid Muhametşin’e iş birliği bağlamında hayata geçirilebilecek ortak projeleri değerlendirmeyi teklif etti. Ardından mevkidaşını 2020 yılının Şubat ayında Almatı’da Tatarlar ile Başkurtların Kazakistan Kongresi tarafından organize edilen Tatar Kültürü Festivali’ne davet etti. Ayrıca Kazakistan Halkı Asamblesinin muhtelif etnik grupların kendi soydaşlarıyla ortak projelerinin sergisi ile uluslararası iş forumuna Tataristan iş adamlarının da katılımı sağlamaları için öncülük yapmasını rica etti.⁵⁷

9-10 Aralık 2019: Kazakistan Parlamentosu Senatosu Başkan Yardımcısı Askar Şakirov ve bir grup senatör Tataristan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Rustam Minnihanov ile Kazan Kremlin’inde bir araya geldi. Toplantıya Rusya Federasyonu Federasyon Konseyleri arası İşbirliği Komisyonu Eşbaşkanı İlyas Umahanov, Tataristan Cumhuriyeti Devlet Konseyi Başkanı Farid Muhametşin, Kazakistan senatörleri Muhtar Kulmuhammed, Olga Perepeçina, Talğat Musabayev, Vladimir Volkov da katıldı. Toplantıda ikili ilişkilerin mevcut durumu değerlendirildikten sonra Nursultan-Kazan şehirleri arasındaki direkt uçuşların yeniden başlatılması hususu gündeme geldi.⁵⁸

⁵⁷ https://www.inform.kz/kz/zhanseyit-tuymebaev-tatarstannyn-memlekettik-kenes-toragasymen-kezdesti_a3589334

⁵⁸ <https://www.tatar-inform.ru/news/official/09-12-2019/minnihanov-rt-budet-sposobstvovat-ukreplenyu-rossiysko-kazahstanskikh-otnosheniy-5698865>

2. Kazakistan-Tataristan İlişkilerinin Boyutları ve Değerlendirilmesi

Kazakistan Cumhuriyeti'nin Rusya Federasyonu ile ilişkilerinde Tataristan Cumhuriyeti özel bir yer tutar. Daha önceden de belirttiğimiz üzere her iki taraf da Kazakistan-Tataristan ilişkilerine Rusya Federasyonu ile Kazakistan arasındaki stratejik ortaklık ilişkisinin bir parçası olarak bakar. Gerek Kazakistan gerekse Tataristan yetkilileri her fırsatta bu ilişkilere iki bağımsız devlet arasındaki ilişki anlamını yüklemediklerini, Rusya Federasyonu'nun bütünlüğüne tam bir saygı içinde olduklarını özenle vurgularlar.

1996'da imzalan iş birliği anlaşmasıyla resmîlik kazanan ilişkiler, 2014 yılından sonra yeni bir ivme kazanmıştır. İlişkilerin kronolojisine bakıldığında iki ülkenin söz konusu tarihten itibaren ne kadar yakınlaştığı anlaşılacaktır. Açıkça görüldüğü üzere Kazakistan'ın neredeyse her eyaleti ve kamu şirketi Tataristan'a çalışma ziyareti düzenlemiştir. Görüşmelerde ziyaretlerin ticari-ekonomik boyutunu gölgede bırakacak şekilde “ortak dil, kültür, tarih bağları”na vurgu yapılması iki ülke arasındaki temasların farklı şekilde okunmasını zorunlu kılmaktadır. Özellikle Tataristan Cumhurbaşkanı Rustam Minnihanov'un çok sayıdaki Kazakistan ziyareti ilişkilerin düzeyini ortaya koymaktadır. Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev'in 2018 yılı Haziran ayında Kazan şehrine yaptığı resmî ziyaret, Tataristan-Kazakistan ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.

5 Haziran 2013'te Kazan şehir merkezindeki tarihî “Remizova Evi”nde Kazakistan başkonsolosluğu açılmıştır.⁵⁹ Kazan şehrinde başkonsolosluktan başka Kazakistan Ticari Temsilciliği Şubesi, “Air Astana” havayolu şirketinin temsilciliği de hizmet vermekte. 2018 yılından itibaren ise “KazakhEksport” kamusal şirketinin yurt dışındaki ilk temsilciliği hizmet vermeye başlamıştır. Rusya Federasyonu'nda en fazla sayıda Kazakistan temsilciliğinin bulunduğu şehir Moskova'dır, ikinci sırada ise Kazan gelir.

a. Ticari-Ekonomik İlişkiler

Kazakistan ile Tataristan'ın ticaret hacmi genel olarak istikrarlı ve nitelikli şekilde artmaktadır. Örneğin 2017 yılı sonuçlarına göre Kazakistan ile Tataristan arasındaki dış ticaret hacmi 702,9 milyon dolar tutarındadır. 2016 yılıyla karşılaştırıldığında % 1,7 oranında bir yükseliş söz konusudur. Bu tutarın içinde ihracatın payı 598,3 milyon dolardır. İthalat tutarı ise 104,6 milyon dolardır. İkili görüşmelerde dile getirilen hususlara ve imza atılan anlaşmalara bakılırsa Tataristan'dan Kazakistan'a yapılan ihracat ürünleri arasında mineral yakıt, petrol, petrokimya mamulleri, kara araçları yedek parçaları, plastik ve plastik mamulleri ağırlıktadır. Tataristan

⁵⁹ https://www.inform.kz/kz/kazanda-kazakistan-respublikasynyn-bas-konsuldygy-ashyldy_a2572381

Cumhuriyeti'ne Kazakistan'dan yapılan ihraç ürünleri de şunlardır: mineral yakıtlar, demir metallere, bakır ve bunlardan üretilen mamuller.

Nazarbayev'in 2018 yılı Haziran ayında Kazan şehrine yaptığı resmî ziyaretin, Tataristan-Kazakistan ilişkilerini yeni bir aşamaya getirdiğini yukarıda zikretmiştik. Bu ziyarette Nazarbayev, iki ülke arasındaki ticaret hacminin orta vadede 1 milyar dolara çıkarılması hedefini ortaya koymuş, ticaret ve yatırım alanlarındaki iş birliğinin artırılmasının önemine vurgu yapmıştır. Bu çerçevede petrokimya, kara aracı (kamyon, TIR) üretimi, savunma ve uzay endüstrisi, tarım-hayvancılık alanlarında ortak işletmeler ve iş yerleri açma olanaklarının aranması ekonomi bürokratlarına görev olarak verilmiştir.

Kazakistan'ın ekonomik faaliyetlerini çeşitlendirme çabaları uzun yıllardır devam etmektedir. Bu bağlamda petrokimya endüstrisinde lider ülke konumunda olan Tataristan'ın gelişmiş imkânlarından yararlanmanın Kazakistan için büyük önem taşıdığı açıktır. Bu hedefe ulaşabilmek için Kazakistan Başkonsolosluğu Ticaret Temsilciliği birimi büyük bir gayret göstermektedir. Özellikle Kazak-Tatar heyetlerinin hemen her görüşmesinde petrokimya sektöründeki iş birliği imkânları mutlaka gündeme gelmiştir. İki ülke, organize ettikleri fuarlara birbirlerinin işletmelerini, iş ortaklarını davet etmektedir. Özellikle "KazMunayGas"ın her yıl düzenlediği iş forumu, Tataristan petrokimya-gaz forumu gibi önemli platformlar ortakların buluşma ve yeni projeler için harekete geçme üsleri olmuştur.

Bugün Kazakistan'da önemli yatırım projelerini hayata geçirebilmek için stratejik ortaklar bulma çabaları ciddiyetle sürdürülmektedir. Tataristan'ın dev petrokimya işletmeleriyle Kazakistan enerji sektörünün ileri gelen firmaları iş birliği alanlarını değerlendirmektedir. Örneğin TANEKO, Tatnef, Kazanorgsintez, Nijnekamskneftehimk Kazak tarafının iş birliği yapmak istediği güçlü Tatar firmalarıdır. Kazakistan'ın Samurık-Kazına'ya ait Birleşmiş Kimya Şirketi, petrokimya sektöründeki projesini gerçekleştirebilmek için yatırımcılar aramaktadır.

Tataristan ayrıca ekin yetiştiriciliği, şeker pancarı ve patates üretimi konusunda uzmanlaşmıştır. Tarımsal işbirliği de geniş bir perspektife sahiptir. Önde gelen tarım sektörleri, bitkisel ve hayvansal mamuller üretimidir. Tataristan, tarımda sağladığı ilerlemeler ve tarımsal üretim kapasitesi bakımından Rusya Federasyonu içerisinde ilk sıralarda yer alır. Rusya'daki tarım arazilerinin yüzde 2'sinden biraz fazlası Tataristan topraklarındadır. Rusya Federasyonu toplam tahıl hasadının yüzde 8'ini üreten Tataristan aynı zamanda en büyük et, süt ve yumurta üreticisidir. Bu ürünleri üretebilmek için otomatize edilmiş, çağdaş araç gereçlerle mücehhez, Avrupa'nın en gelişmiş devasa çiftlikleri inşa edilmiştir.

Kazaklarca çok sevilen at eti, kıymız ve şubat (deve sütü) gibi geleneksel gıdaların Tatar halkı arasında da popülaritesinin bulunduğu göz önüne alındığında, Kazakistan'ın bu tür ürünlerle Tataristan pazarına girmesi yerinde olacaktır. Kazakistan unu da Tataristan'da büyük talep görmektedir.

Kazakistan firmaları, ülkedeki gıda sektörünü rekabetçi bir noktaya getirebilmek için Tataristan ile tarımsal ekipmanlar konusunda iş birliği yapmak istemektedir. Heyetler arasında yapılan görüşmelerden anlaşıldığı kadarıyla Kazan firması MVEN'in ürettiği MV-500 tarım uçağının Kazakistan'da da üretilmesi hedeflenmektedir.

İkili ekonomik ilişkilerin geliştirilmesinde otomotiv, gemi yapımı ve uçak endüstrileri alanlarındaki iş birliği de görüşmelerde sürekli gündeme gelmektedir. Örneğin otomotiv devi KAMAZ için Kazakistan, Rusya'dan sonraki ikinci büyük pazardır. Üretim kapasitesi yıllık 1500 araç olan Kazak-Rus ortak girişimi "KAMAZ Mühendislik" Kazakistan'da 2005 Haziran'ından beri faaliyet göstermektedir. Kazakistan'da KAMAZ'ın 27 bayisi vardır.⁶⁰

Almatı'daki 405 numaralı Uçak Tamir Fabrikası ile Kazan Helikopter Fabrikası arasında MI-8, MI-17 serisi helikopterlerinin modernizasyonu ve tamir alanlarında, ayrıca "Ak Pars" gemi inşa şirketi ile "Zenit" Tersanesi arasındaki iş birliği doğrultusunda ve üretimin Kazakistan'da yapılması hususunda müzakereler devam etmektedir. (Tukumov, 2019, s.37) Bu bağlamda Nazarbayev'in Tataristan'a yaptığı son ziyarette helikopter fabrikasını da gezdiğini hatırlamak faydalı olacaktır.

b. Enformasyon ve Bilişim Teknolojileri Alanındaki ilişkiler

Kazakistan ile Tataristan arasında telekomünikasyon teknolojileri alanında ciddi iş birliği projeleri söz konusudur. Tataristan'ın, ileri teknoloji ve bilişim teknolojileri bakımından Rusya Federasyonu bölgeleri arasında ilk sıralarda geldiği rahatlıkla söylenebilir. 2015 yılında Kazan'a 30 km mesafede bir üniversite ve yüksek teknoloji kenti ve aynı zamanda bir özel ekonomik bölge olan "İnnopolis" inşa edilmiştir.⁶¹ Innopolis'te 150 şirket kayıtlı olup bunlardan 76'sı "İnnopolis'in sakinleri ve ortaklarıdır. Innopolis'in inşası ve başarılı bir şekilde işletilmesi, *Astana Hub International Technology Park of IT Startups* açısından Kazak heyetlerinin ilgisini çekmektedir. Kazakistan Başkonsolosluğu ve Tataristan'ın Astana'daki temsilciliklerinin yardımıyla bir grup Innopolis sakini; Almatı, Doğu ve Batı Kazakistan eyaletlerinde "akıllı şehir" teknolojilerini monte etme yönünde projeleri hayata geçirmektedir.

⁶⁰ <https://kamaz.kz/avto/>

⁶¹ <http://www.innopolis.com/resident/relevant/>

Innopolis'te bilişim ve robot teknolojileri alanında lisans, yüksek lisans ve doktora programlarının uygulandığı “İnnopolis Üniversitesi” hizmet vermektedir. 2018 yılında Innopolis Üniversitesinde öğrenim gören yabancı uyruklu öğrenciler arasında en kalabalık ve başarılı grubu 49 öğrenci ile Kazakistanlılar oluşturmaktaydı. (Tukumov, 2019, s.37)

c. Turizm İlişkileri

Kültürel yakınlık göz önüne alındığında, Kazakistan ile Tataristan, turizmlerini geliştirmek için büyük bir potansiyele sahiptir. Kazan, Moskova ve St. Petersburg'dan sonra Rusya'da en çok ziyaret edilen üçüncü şehirdir. Altı maçı Kazan Arena'da yapılan Dünya Kupası'ndan sonra Tataristan'ı ziyaret eden turist sayısı 2018 yıl sonu verilerine göre 3,4 milyon olmuştur. Bu sayı 2017'ye oranla yüzde 9,6 artmıştır.

UNESCO kültürel mirası listesine giren 29 Rusya kültürel varlığının üçü Tataristan'dadır. Bunlar: Kazan Kremli, Varsayım Katedrali ile Sviyajsk şehir adası Manastırı, Bulgar Tarihi ve Arkeolojik Kompleksi.⁶²

Mintimer Şaymiyev başkanlığındaki “Vozrojdeniye” Cumhuriyet Vakfı, Tataristan'daki kültür varlıklarının yeniden inşasına ve turizm merkezlerinin iyileştirilmesine öncülük etmektedir. Tataristan'ın, tarihî-kültürel değere sahip binaları ve mekânları restore etme konusundaki deneyiminden Kazakistan'da hayata geçirilen “Ruhani Diriliş (Yenilenme)” projesinde yararlanılabilir.

Kazan'ı ziyaret eden Kazakların sayısı her yıl artıyor. 2018 Dünya Kupası sırasında 6.000'den fazla Kazakistanlı Kazan'da bulundu. Doğu Kazakistan Eyaleti Valiliğinin 2018 yılı Ekim ayında Kazan şehrindeki Nazarbayev Caddesi'ne Türkistan'daki Yesevi Türbesi'nde bulunan Taykazan'ın bir kopyasının resmî törenle yerleştirilmesi Kazan'a giden Kazakistanlılar için ilgi çekici olacaktır. Kazanın kaidesinin alt tarafına ışıldayan bir plaka çakılmıştır. Plakanın üzerinde “Serpilip güzelleş Kazan! Doğu Kazakistan Eyaleti'nden” şeklinde Kazakça bir ibare vardır.

Kazakistan ve Tataristan arasında turistik seyahatleri kolaylaştıracak uygun koşullar sağlanmıştır: “AirAstana” şirketi tarafından Astana'dan Kazan'a tarifeli seferler düzenlenmektedir. Almatı-Kazan arasında direkt çalışacak tren seferleri de başlamıştır. Düşük maliyetli Kazak havayolu şirketi Fly Arystan'ın hizmete başlamasıyla turist sayısında artış görülecektir. Bu durumda, cuma günü uçup pazar günü geri dönme imkânı sağlayan “hafta

⁶² <http://whc.unesco.org/en/statesparties/ru>

sonu tatil paketi” sayesinde Rusya vatandaşları Astana’nın eşsiz manzaralarını ve çevresindeki tabiat köşelerini ziyaret edebilecektir. (Tukumov, 2019, s.36-37)

d. Tarihî-Kültürel İlişkiler

Kazaklar ile Tatarların kökeni Kıpçaklara dayanır. Önce Göktürk daha sonra Altın Ordu devletinin çatısı altında Tatarlar ve Kazakları oluşturan boylar bir arada yaşamışlardır.

Kazak Hanlığı’nın kuruluşunun arifesinde Ebulhayr Ordası’ndan ayrılan Canibek ile Kerey Sultanların peşinden giden uruglar arasında ünlü Kazak ozanı Kaztuvğan da vardır. Ancak Kaztuvğan’ın İdil kıyısını terk edip Canibek ve Kerey Sultanlara katılması hiç de kolay olmamıştır. Ünlü Kazak tarihî romancısı İlyas Esenberlin, *Köşpendiler* romanında Kaztuvğan’ın İdil boyunda kalan Noğay ve Alşın uruglarına vedasını enfes bir anlatımla dile getirmiştir. Kaztuvğan’ın daha sonraları *İdil Destanı* diye anılacak duygu dolu şiirinden bir bölümü hatırlamak gerekir:

Sazlıkları, çöken deveyi buldurmaz,

Balığı göle at yaklaştırmaz,

Kurbağası ile çiyanı

Evindeki insana

Gece uykusunu kandırmaz,

İşte böyle benim İdil'im,

Sen salmadın ben saldım.

Hayırlı olsun sizlere

Benden kalan şu İdil yurdu...⁶³ (Esenberlin, 2002, s. 108)

(İdil kıyısındaki sazlıklar o kadar gür ve yüksektir ki çökmüş develerin görünmesine engel olur. İdil’in balığı o kadar boldur ki su içmek için yaklaşan atlara izin vermez. Kurbağaları ile çiyanlarının çıkardığı sesler nedeniyle evindeki insanlar dahi gece uykusu uyuyamaz. İşte bu zenginliklere sahip benim İdil'im, sen beni göndermedin; ben kendim gidiyorum. Kalanlara hayırlı olsun benim bırakıp gittiğim İdil yurdu!)

Bu mısraları ünlü Kazak ozanı Bekbolat Tileubayev başta olmak muhtelif halk ozanları dombra eşliğinde halka açık konserlerde ve etkinliklerde dile getirdiğinden İdil-Yayık bölgesine duyulan ilgi Kazak halkının muhayyilesindeki canlılığını devam ettirmektedir.

Tataristan’ın 2019 yılında “Altın Ordu Devleti’nin 750. Yılı”nı görkemli törenlerle kutlaması tesadüf değildir. Kazan Hanlığı’nın 16. asırdaki hükümdarı Süyimbike’nin ünlü Edige Bey’in

soyundan geldiği bilinmektedir. 14. yüzyıl sonlarında yaşayan bilge şair Asan (Hasan) Kayğı'nın eserleri iki halkın ortak mirasıdır.

19. yüzyılın sonu ile 20. yüzyılın başında Tataristan'da Kazak gazeteleri, dergileri ve kitapları yayımlanmaya başlamıştır. Tatar bilginleri ve yazarları Kazaklar hakkında çok sayıda kitap yayımlamıştır. Ekim Devrimi'ne kadar Kazan'da Arap harfleriyle basılan Kazakça kitapların sayısı 434 olup satış rakamları 2 milyonu geçmiştir. Bunların içinde büyük Kazak şairi Abay Kunanbay'ın eserleri de vardır. 20. asrın başında ünlü Kazak mecmuası "Aykap"ın neşredilmesinde Yavuşevlerin katkısı büyüktür. Tatar halkının müzik alanındaki ünlü temsilcileri Latif Hamidi, Raşid Abdullin ve Fuat Mansurov, bir dönem Kazakistan'da yaşamıştır. Tatar edebiyatının klasiği Ğabdulla Tokay (Abdullah Tukay) sanat yaşamına ve eser vermeye Oral şehrinde başlamıştır.

Astana ile Kazan kardeş, Almatı ile Kazan ise paydaş şehirlerdir. Kazakistan'ın Kazan başkonsolosluğu, Kazakistan şehirlerinin kültür günlerini Tataristan'da kutlamayı planlamaktadır.

2019 Mart'ında Kazan Kremli'nde Kazakistan Cumhuriyeti Millî Müzesinden alınacak parçalarla göçebe kültürü ile sanatı temalı "Ulu Bozkır Mirası: Kuyumculuk Sanatının Cevherleri" adlı bir sergi planlanmıştır. Sergiye Kazakistan'ın sembolü olan "Altın Adam"ın da getirilmesi düşünülmektedir. (Tukumov, 2019, s.38,39)

3. Değerlendirme ve Sonuç

Kazakistan'ın Tataristan ile yakın ilişkilerini "Rusya Federasyonu ile kurduğu stratejik ortaklığın ve iş birliğinin bir parçası" olarak görmesi reelpolitik açısından anlaşılır bir durumdur. Kazakistan tarafı ikili ilişkilerde bu hususun altını özenle ve önemle çizmektedir. Tataristan tarafının da bu hususta benzer bir yaklaşıma sahip olduğunu belirtmek gerekir. İki taraf da Rusya'yı tedirgin etmeden, Rusya Federasyonu çıkarları için olumsuz bir algıya yol açmadan, Rusya'nın birlik ve bütünlüğü çerçevesinde ilişkileri yürütecektir.

Son yıllarda Kazakistan-Tataristan ilişkileri hem nicelik hem nitelik bakımından büyük bir ivme göstermiştir. Neredeyse her ay iki taraftan birinin heyeti diğer tarafı ziyaret etmekte ve çeşitli anlaşmalara imza atmaktadır. Kazakistan'ın birçok eyaletinden Kazan'a geniş kapsamlı çalışma ziyaretlerinin düzenlendiğini dile getirmiştik. İkili ilişkilerin bu derece sıklaşmış olmasını salt ekonomik gerekçelerle açıklamak mümkün değildir. Altınordu Devleti'nin mirasçısı olma iddiasını taşıyan her iki Kıpçak boyu, devletleri gelişip güçlendikçe köklerine daha çok sahip çıkacak özellikle kültürel konularda bütünleşme iradesi ortaya konacaktır.

Tataristan devleti bu ilişkiler aracılığıyla dış politikasında önemli yer tutan Tatar diasporası ile sağlam köprüler kurmakta, yurt dışındaki soydaşlarıyla çeşitli kültürel ve sosyal etkinlikler vesilesiyle buluşup kaynaşmaktadır.

Kazakistan ise ortak tarihe sahip olduğu ve ortak Kıpçak kökeninden geldiği Tatar halkıyla yakın ilişkiler kurarak Kazakistan'ın kuzey ve doğu bölgelerinde söz konusu olan demografik dezavantajını Tatar diasporası aracılığıyla gidermeye çalışmaktadır. Kanaatimize göre bu, Kazak devletinin yeni bir stratejisidir. Kazakistan'da geçirdiğimiz yaklaşık sekiz yıllık süre zarfında Tatar diasporasının Kazakistan'ın birçok meselesinde kendisini yabancı unsur olarak görüp özellikle Rus kökenli Kazakistan vatandaşlarıyla birlikte hareket ettiğini gözlemlemiştik. Bu durum, ana dillerini neredeyse unutma noktasına gelen, kendi kültürel kimliğine oldukça yabancılaşmış Tatar nüfusunun, demografik bakımdan Rus etnisitesine yaklaşmasına neden olmuştu.

Kazakistan-Tataristan ilişkilerinde yaşanan bu bahar havası, Tatar nüfusun Kazak halkı ve devletiyle bağlarının güçlenmesini sağlayacaktır. Bazı bölgelerde Tatar dili kurslarının açılması, az sayıda da olsa Tatarca dergilerin çıkarılması, Tatarca yayın yapan bir TV kanalının yayın hayatına başlaması Tatar diasporası arasında millî bilinçlenmeyi beraberinde getirecektir. Bu da Kazakistan'ın kuzey ve doğu bölgelerindeki potansiyel ayrılıkçı emellere büyük bir darbe vuracaktır.

Kanaatimize göre Kazakistan, bu stratejisinin bir uzantısı olarak Tataristan heyetlerini ülkesine davet etmekte, Saban Toyu başta olmak üzere çeşitli kültürel etkinliklerle Tatar nüfusu ile Kazak nüfusu arasında bir kaynaşmayı sağlamaya çalışmaktadır. Zira “saban toyu” Kazak kültürü için yabancı bir olgu değildir. Neticede bu kaynaşma Tatar diasporasının Kazak devletine bağlılığını pekiştirecektir.

Kazakistan'ın, gelişip kuvvetlendikçe nüfuz alanını genişletmek ve Orta Asya devletlerine liderlik yapmak istemesi anlaşılacak bir durumdur. Nitekim Elbaşı Nursultan Nazarbayev'in Orta Asya Birliği'nin kuruluşuna öncülük etmesi; Kazakistan'ın, Türk Konseyi ve Uluslararası Türk Akademisi bünyesindeki pozisyonunu güçlendirmesi, Altın Ordu Devleti'nin mirasına sahip çıkması, Özbekistan ve Kırgızistan ile son yıllarda yakın ve sıcak ilişkiler geliştirmesi bu durumun göstergesidir. Her ülkenin olduğu kadar Kazakistan'ın da resmî belgelerde açıkça ifade edilmeyen birtakım hedefleri elbette olacaktır.

Kaynakça

Alipbayev, A.P. (2013). *Diplomatiya Tarihi*. Almatı: “KazNU”.

Bayzakovoy, K.İ. (2006). *Vneşnyya Politika Respubliki Kazahstan*. Almatı: Kazak Universiteti.

Böjeyeva, A.P. (2016). *Kazakistan Respublikası Sırtkı Sayasatınıñ Hronologiyası*. Almatı: “KazNU”.

Çjen, K.F. (1999). *Geopolitika Kazahstana-Mejdu Proşlım i Buduşçim*. Almatı: Jeti Jarğı.

Esenberlin, İ. (2002). *Köşpendiler*. Almatı: JŞS Jedel Basuv Baspahanası.

Han, B., Suvorov, L.S., Rahmanova, G.B. (2003). *Kazakistan Respublikasının Sırtkı Sayasatı*. Almatı: KazGZU

Kozıbayev, İ. (2014). *Voprosı Vneşney Politiki i İstorii Kazahstana*. Astana: ENU

Sultanov, B.K. (2011). *Kazahstan 20 Let Nezavisimosti*. Almatı: Volkova E.B.

Tokayev, K. (2003). *Belasu- Diplomatiyalık Oçerokter*. Deuir Baspası.

..... (2001). *Diplomatiya Respubliki Kazahstan*. Astana: “Elorda” Baspası.

Tukumov, E. (2019). Tatarstan Respublikası Kazakistan-Resey strategiyalık eriptestiginiñ Mañızdı Bölgi. *Diplomatiya Jarşısı*. 2019(No:1), 32-40.

Ağ Kaynakları

1. <http://tatarstan.ru/about/state.htm>
2. <http://stat.gov.kz> (Ulusal Ekonomi Bakanlığı İstatistik Komitesi 1 Ocak 2020 verisi).
3. https://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/kazakistan-respublikasynyn-prezidenti-nenazarbaevty-n-kazakistan-halkyna-zholdauy-2005-zhylgy-16-akpan; 5. 1. Madde.
4. <http://www.mfa.kz/kz/>
5. <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=EXP&n=232040#08885748456008975>
6. <https://constitution.garant.ru/act/federative/191677/chapter/5633a92d35b966c2ba2f1e859e7bdd69/>
7. <https://ria.ru/20170803/1499686281.html>
8. <http://constitution.garant.ru/act/federative/191677/>

9. <http://tatarstan.ru/documents/polnomochia.htm>
10. http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_21476/
11. http://1997-2011.tatarstan.ru/index.html@node_id=394.html
12. http://president.tatarstan.ru/legis/?law_id=41029
13. http://president.tatarstan.ru/legis/?law_id=41085
14. http://president.tatarstan.ru/rus/apparat/structure?department_id=49103
15. <http://tatmsk.tatarstan.ru/rus/predstavitelstva-rt.htm>
16. <https://kazan.mid.ru/consul>
17. https://kazan.mid.ru/home/-/asset_publisher/TVKtORztxkX/content/o-general-nom-konsul-stve-turkmenistana-v-g-kazani?redirect=%2Fhome&inheritRedirect=true
18. <http://tatarstan.ru/about/vs.htm>
19. <https://kazansummit.ru/>
20. <https://russia-islworld.ru/temy/o-gruppe/>
21. <http://whc.unesco.org/en/statesparties/ru>
22. <http://tatarstan.ru/about/vs.htm>
23. http://tatarstan2030.ru/UserFiles/Files/Strategy_RT-2.pdf, s.7.
24. <http://www.mfa.kz/kz/content-view/khronika-nezavisimogo-kazakhstan-1995-god>
25. <http://www.mfa.kz/kz/content-view/khronika-nezavisimogo-kazakhstan-2004-god>
26. <http://www.mfa.kz/kz/content-view/khronika-nezavisimogo-kazakhstan-2004-god>
27. <https://tnv.ru/articles/nazarbayev-and-tatarstan-chronicle-of-visits-facts-and-figures-cooperation/>
28. <http://www.akorda.kz/kz/events/memleket-basshysy-nursultan-nazarbaev-tatarstan-respublikasynyn-prezidenti-mintimer-shaimievke-kazakistan-respublikasy-tungysh-prezidentinin-?q=татарстан>
29. <http://www.akorda.kz/kz/events/memleket-basshysynyn-atyna-elorda-kunine-zhene-kazakistan-respublikasynyn-prezidenti-nursultan-ebishuly-nazarbaevty-n-mereitoiyna-bailanysty-kazakistan-azamattary-men-uiymdardan-koptegen-kuttyktau-zhedelhattar-men-hattar-kelip-tusude?q= татарстан>
30. <http://www.akorda.kz/kz/events/bugin-akordada-prezident-nursultan-nazarbaev-tatarstan-respublikasynyn-prezidenti-rustam-minnihanovpen-kezdesti?q= tatarstan>
31. <http://prav.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/166923.htm>
32. <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/200709.htm>
33. <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/225865.htm>
34. <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/246621.htm>

35. <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/291685.htm>
36. <http://prav.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/339591.htm>
37. <http://kremlin.ru/events/president/news/46700>
38. <http://prav.tatarstan.ru/rus/prensa/photo.htm/photoreport/638992.htm>
39. <http://president.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/375056.htm>
40. <http://president.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/387742.htm>
41. <https://prokazan.ru/news/view/102580>
42. <http://kremlin.ru/events/president/news/53018>
43. <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/747069.htm>
44. <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/835121.htm>
45. <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/964039.htm>
46. <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/1039761.htm>
47. <https://www.zakon.kz/amp/4916279-v-tatarstane-prezentovana-kniga.html>
48. <https://tnv.ru/articles/nazarbayev-and-tatarstan-chronicle-of-visits-facts-and-figures-cooperation/>
49. <https://ria.ru/20180615/1522801974.html?in=t>
50. http://www.akorda.kz/kz/events/international_community/foreign_visits/kazakstan-prezidenti-nursultan-nazarbaev-tatarstan-respublikasynyn-prezidenti-rustam-minnihanovpen-kezdesti?q= татарстан
51. <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/1350064.htm>
52. <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/1305139.htm>
53. <https://neftegaz.ru/news/partnership/474472-tatneft-i-kazmunaygaz-podpisali-memorandum-o-vzaimoponimaniy-po-geologorazvedke-dobyche-i-tsfroviza/>
54. <http://tida.tatarstan.ru/rus/index.htm/news/1570453.htm>
55. https://strategy2050.kz/news/d-nazarbaeva-tatarstan-memlekettik-ke-esini-t-ra-asymen-kezdesti-/?sphrase_id=5938520
56. <https://elbasy.kz/kk/news/2019-11/nursultan-nazarbaev-tatarstan-respublikasy-memlekettik-kenesinin-toragasy-farid>
57. https://www.inform.kz/kz/zhanseyit-tuymebaev-tatarstannyn-memlekettik-kenes-toragasymen-kezdesti_a3589334
58. <https://www.tatar-inform.ru/news/official/09-12-2019/minnihanov-rt-budet-sposobstvovat-ukreplenyu-rossiysko-kazahstanskiy-otnosheniya-5698865>
59. https://www.inform.kz/kz/kazanda-kazakstan-respublikasynyn-bas-konsuldygy-ashyldy_a2572381

60. <https://kamaz.kz/avto/>
61. <http://www.innopolis.com/resident/relevant/>
62. <http://whc.unesco.org/en/statesparties/ru>
63. <https://www.youtube.com/watch?v=HxPZUSelmuk>

Extended Abstract

Having declared its independence in 1991, Kazakhstan followed a multi-faceted foreign policy strategy, focusing on the objectives of "securing the territorial integrity and economic development" in the first periods. Kazakhstan, with its improved economy, has started to progress towards becoming a regional power since the mid-2000s; He led many international initiatives such as the Eurasian Economic Union, Central Asian Union, and the Turkish Council. Kazakh leaders clearly emphasize that they have been the leading country of Central Asia in every occasion since 2010. Kazakhstan's area of interest is not limited to the Central Asian geography. Cossacks; It also tries to develop close relations with Idil-Ural Turkishness, where they have common language, religion, history and cultural ties. Especially in recent years, frequent relations with Tatarstan are proof of this interest. While carrying out these relations, Kazakh executives carefully refrain from rhetoric and policies that will harm the integrity of the Russian Federation. In fact, the emphasis that "relations with Tatarstan is part of the strategic partnership developed with Russia" is the first sentence of almost every meeting. The Tatar population of over 200 thousand living in Kazakhstan acts as a bridge in these relations. Kazakh executives have begun to promote social activities such as "plow toes" in order to keep the cultural identity awareness of the members of the Tatar diaspora alive. During the "Saban Toyu" days, citizens of Tatar origin Kazakhstan were given the right to have holiday at the regional level. A satellite channel broadcasting in Tatar was set up and a magazine published in Tatar started to be published. In addition, language courses on Sundays have been opened for those who want to learn Tatar language. Splendid memorial meetings were held for the great poet of the Tatars, Abdullah Tukay.

This interest of Kazakhstan for Tatar population is the result of close relations with Tatarstan. Considering the Kazakh Khanate as the continuation of the Golden Army State and the natural heirs of Altınordu, Kazakh people have sympathy for Idil-Ural Turkishness because of their common origins. Kazakhstan's President Kasımjomart Tokayev described the Golden Army State as an important part of the Kazakh cultural codes. 2020-2022 will be celebrated in Kazakhstan as the "750th Anniversary of the Foundation of the Golden Army" with official events.

Leaving aside the economic-commercial dimension, these ties are sufficient to explain the Kazakhstan-Tatarstan relations that have been revived in recent years. However, in our opinion, one reason for these close relationships is that Tatars are considered as a basis for demographic risks caused by the low Kazakh population, especially in the northern regions

of the country. The fact that Tatars and Bashkirs living in Kazakhstan are united under a roof organization called "Kazakhstan Congress of Tatars and Bashkurt" strengthens this view. In short, as Kazakhstan grows and gets stronger, it will continue to improve its relations with Idil-Ural Turkishness.